

It Lege Midden

Agrarisch natuurbbeheer in het Hart van Friesland

JAARVERSLAG 2024

VOORWOORD

Jaar van Verandering en Perspectief

Het zal jullie niet ontgaan zijn dat Alle de Vries - een van de mannen van het eerste uur - afscheid heeft genomen als bestuursvoorzitter. Onder zijn leiding heeft ons collectief zich ontwikkeld tot een gedegen organisatie met de zaken goed op orde. Dit is o.a. gebleken uit de recente audit, waarmee we als It Lege Midden tot 2028 gecertificeerd zijn en waardoor we onze rol verder kunnen vervullen. Tijdens onze jubileumbijeenkomst in Sneek hebben we Alle op een mooie wijze uitgezwaaid. Aan mij de taak hier een vervolg aan te geven in samenwerking met vele anderen.

Tevens hebben we met het aantrekken van Theunis Osinga als directeur een verdere stap gezet in de ontwikkeling van ons collectief. Vele nieuwe zaken dienen zich aan en verdere professionalisering van de organisatie is gewenst. Dit in relatie tot het perspectief van een forse uitbreiding van Rijksmiddelen en daarmee de kans om het ANLB-areaal verder uit te breiden. Het komende jaar is een overgangsjaar om hierop in te spelen. Een van de kansen is om meer beheer te realiseren bij bestaande deelnemers, maar er wordt zeker ook ingezet om meer agrariërs te verwelkomen als lid van ons collectief. Via onderhandelingen op landelijk niveau wordt ook getracht de vergoedingen meer richting een verdienmodel te brengen. Het is verder goed te constateren dat Provincie Fryslân een grotere en sterkere rol ziet voor de collectieven in de beleidsbrief Landbouw 2025-2030. Via BoerenNatuur Fryslân zijn we met de Provincie in gesprek hoe hier invulling aan te geven.

Per saldo kunnen we constateren dat het ANLB zich dusdanig heeft waargemaakt, dat zowel landelijk als provinciaal de meerwaarde wordt gezien. Samen met fors meer ANLB-budget in de komende jaren, biedt dit volop perspectief. Aan ons als collectief deze uitdaging (en verantwoordelijkheid) aan te gaan en invulling te geven. Jullie (nieuwe) voorzitter zal zich hiervoor inzetten!

Bé de Winter

Inhoudsopgave

Onderwerp	Hoofdstuk	Pagina
Voorwoord		
Werkgebied ILM	1	5
Communicatie	2	5
Organisatiestructuur	3	7
Leefgebieden en categorieën	4	9
Leefgebied Open Grasland	4.1	9
Leefgebied Dooradering	4.2	9
Categorie Klimaat	4.3	9
Categorie Water	4.4	9
Ervaringen uit het veld	5	11
Projecten	6	13
Gebiedsproces Aldeboarn / De Deelen	6.1	13
Pilot bodemvruchtbaarheid Aldeboarn / De Deelen	6.2	13
Aanvalsplan Grutto	6.3	13
GLB-pilot HAKLAM	6.4	13
Valuta voor Veen	6.5	15
Herstel agrarisch cultuurlandschap – Fryslân 2021-2024	6.6	15
Kansen op Veen in 2030	6.7	15
Stichting Ganzencollectief Fryslân	6.8	15
TBO Greidebehear Fryslân	6.9	15
Gebiedscoöperatie It Lege Midden in cijfers 2024		16

Colofon

Uitgave van

Gebiedscoöperatie It Lege Midden

Plaats

Akkrum

Datum

Maart 2025

Informatie

www.itlegemidden.nl

Oplage

**Gedrukte exemplaren 100 stuks,
digitaal verzonden ca. 400 stuks**

Tekst en vormgeving

**Bestuursleden en medewerkers Gebieds-
coöperatie It Lege Midden, Middelpunt Media,
De Meitinker**

Fotografie

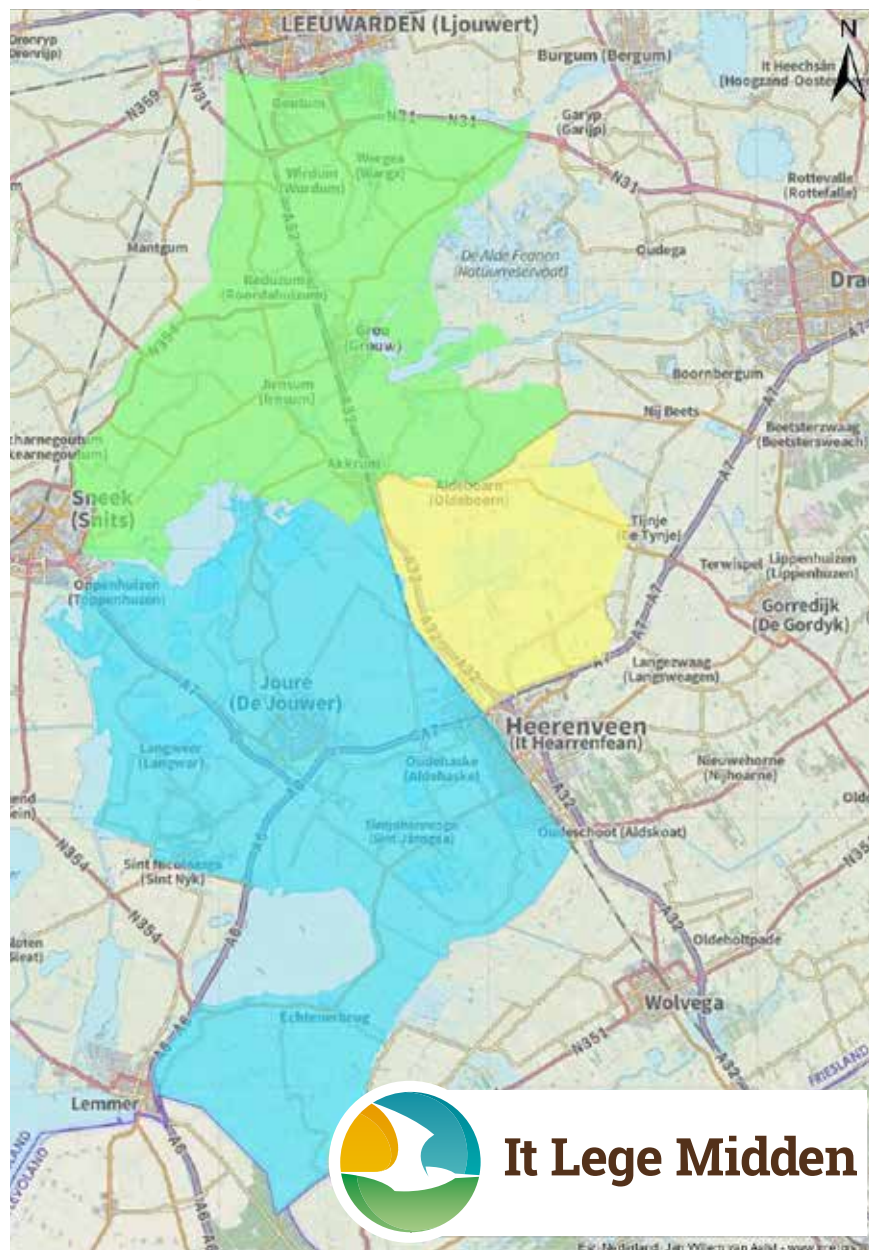
Jaap Zuidersma, Marcel van Kammen

1/2

Werkgebied It Lege Midden Communicatie

1 Werkgebied ILM

2 Communicatie

Online communicatie

www.itlegemidden.nl

Aantal pagina weergaven: 34.744 (verdubbeling t.o.v. 2023)

Facebook: 290 volgers

Nieuwsbrieven: 14 nieuwsbrieven in 2024, 417 abonnees

Weidevogelafdelingen binnen collectief It Lege Midden

- Ver. Weidevogelbeheer De Fjûrlannen
- Ver. Agr. Natuurbeheer Tusken Skarren en Marren
- Coöperatie 't Bûtlân U.A.

3 Organisatiestructuur

Algemeen Bestuur:

Voorzitter
Bé de Winter

Bestuurslid
Klaas Kloosterman

Secretaris
Marijke Rijpkema

Penningmeester
Hiske Galema

Bestuurslid
Adrie Hobert

Bestuurslid
Sietse de Jong

De dagelijkse werkzaamheden worden op kantoor uitgevoerd door:

**Projectleider/
gebiedscoördinator**
Gert Diever

**Administratief
medewerker**
Douwin Akkerman

Directeur
Theunis Osinga

**Ecologisch
medewerker**
Jaap Zuidersma

De dagelijkse werkzaamheden worden in het veld uitgevoerd door:

Gebiedscoördinator
Janny de Jong

Gebiedscoördinator
Jitze Peenstra

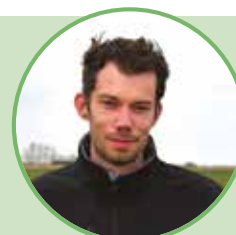
Gebiedscoördinator
Rik Boon

Gebiedscoördinator
Herman Lenes

**Projectleider/
Gebiedscoördinator**
Gert Diever

Projectleider
Anne Jansma

**Mozaiëk
regisseurs:**

Hjalmar Bijlsma,
Chris de Jong, Meint Hofstra
en Bauke van der Pol

Meint Hofstra

Johannes van Stralen

Albert Wester en
Ewout Schröder

4 Leefgebieden en categorieën

Er zijn binnen de provincie Fryslân vier leefgebieden, elk met specifieke beheerdoelen. Deze beheerdoelen zijn vastgelegd in pakketten met afspraken voor de deelnemende boeren. Op basis van het uitvoeren van het beheer krijgen zij subsidie uitgekeerd.

It Lege Midden is actief binnen de volgende 4 leefgebieden:

- ✓ **Open grasland** 4172 ha € 2.494.700,-
- ✓ **Klimaat** 139 ha € 160.000,-
- ✓ **Dooradering** 122 ha € 238.500,-
- ✓ **Water** 281 ha € 474.000,-

4.1 Open grasland

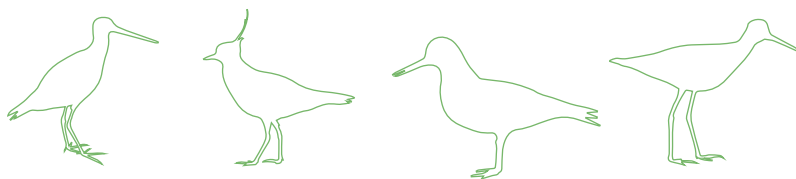
Rust, ruimte, biotoop, beweiding en voedsel voor de weidevogels

Leefgebied open grasland

- ✓ 192 deelnemers actief op 4.172 ha beheersland
- ✓ 542 ha kruidenrijk
- ✓ 1439 ha kuikenland

Nesten/
broedparen

Grutto's Kievitten Scholeksters Tureluurs

	Grutto's	Kievitten	Scholeksters	Tureluurs
2021	865	2003	502	692
2022	837	2277	439	677
2023	982	2333	467	691
2024	953	2295	368	676

4.2 Dooradering

Verbetering van (water)kwaliteit in de sloten door een bemestingsvrije zone, alternerend slootschonen en alternerend baggeren. Goed voor waterdieren, water-/oeverplanten en insecten door o.a. verschraling van de graslandranden.

Leefgebied dooradering

- ✓ 58 deelnemers actief op 122 ha beheersland
- ✓ 144 km randenbeheer

4.3 Klimaat

Behoud van oud greppelland, bodemverbetering door het opbrengen van organische mest en bodemverbeteraars, hoog waterpeil en bloemenblokken voor weidevogels, zaadetende vogels en insecten.

Categorie klimaat

- ✓ 87 deelnemers actief op 139 ha beheer

CO2

4.4 Water

Verbetering van (water)kwaliteit in de sloten door een bemestingsvrije zone, alternerend slootschonen en alternerend baggeren. Goed voor waterdieren, water-/oeverplanten en insecten. In de kruidenrijke graslandrand kunnen o.a. hazen en reeën schuilen.

Categorie water

- ✓ 126 boeren actief op 281 ha beheersland
- ✓ 350 km randenbeheer

5

Ervaringen uit het veld

Wij zijn benieuwd hoe 2024 in het veld is ervaren. Daarvoor zitten we aan de keukentafel bij Janny de Jong, gebiedscoördinator en mozaïekregisseur en vragen haar over haar bevindingen over 2024.

“Wat mij van 2024 is bijgebleven, is vooral de komst van de nieuwe klimaat- en waterpakketten. Hierdoor hebben we te maken gekregen met nieuwe deelnemers en andere belangen, omdat dit vaak geen agrariërs betreft. Dat bedoel ik niet negatief, maar het vraagt van mij als gebiedscoördinator wel een andere aanpak. Tegelijkertijd geven die nieuwe pakketten kansen voor deelnemers die geen weidevogels op hun land hebben. Het is mooi, dat we nu ook hen kunnen helpen. Er kunnen dus per saldo meer boeren deelnemen, waarmee zij vaak ook weer kunnen voldoen aan de vraag en de voorwaarden van de melkfabriek.”

In haar werk vindt Janny het sociale aspect en het directe contact met ‘haar’ boeren enorm belangrijk. “Ze kunnen me altijd bellen en er wordt ook nooit een afspraak afgezegd. Dat zorgt over en weer voor waardering. Als ik in het seizoen op de trekker in het land rijd, heb ik altijd pen en papier bij de hand. Soms krijg ik wel 30 telefoontjes op een dag. Dat zijn drukke dagen, maar ach, anders was ik alleen maar op het bedrijf aan het werk en nu praat je ten minste nog eens met iemand.”

Zo werd Janny op Hemelvaartsdag beschermvrouw van een uil, die door

een deelnemer werd aangetroffen. Want zij weet precies hoe je zo’n vogel moet beschermen.

En daarmee komen we meteen bij het minder leuke deel van haar werk: de predatiedruk van het afgelopen seizoen. Toen Janny bijna 20 jaar geleden voor de Fjûrlannen begon, zag ze het al: het zou niet goedkomen met de predatie door de steenmarter, als daar geen maatregelen op zouden worden genomen. En jammer genoeg kreeg ze gelijk. Het afgelopen jaar was de predatiedruk enorm hoog, wat voor een weidevogelliefhebber als Janny heel frustrerend werkt. “De druk is hoog bij de nazorgers. Het aantal predatoren is gewoon te groot. We lopen nu met 4-0 achter. We zullen zien wat het komend voorjaar brengt. “Elts foarjier is een ferrassing, wat giet de natûr ús bringen?” Maar wat drijft Janny in haar werk als gebiedscoördinator? “Ten opzichte van bijna 20 jaar geleden, hebben we een enorme professionalisering doorgemaakt. Dat werkt voor mij veel efficiënter. Toen ik begon, moesten we nog op kaarten intekenen waar welke weidevogels zaten. Dat is nu wel anders en daardoor heb ik in mijn werk meer tijd voor het sociale aspect. Als boerin begrijp ik heel goed wat bij ‘mijn’ boeren past en kijken we samen naar een passend pakket aan natuurbeheer, wat binnen dat bedrijf toereikend is. En ik merk dat dat op prijs wordt gesteld. Wy dogge dit tegearre.”

*“Elts foarjier is een ferrassing,
wat giet de natûr ús bringen?”*

*Janny de Jong
gebiedscoördinator en mozaïekregisseur*

6

Projecten

6.1 Gebiedsproces Aldeboarn / De Deelen: toekomstperspectief voor de landbouw

Het gebiedsproces Aldeboarn / De Deelen kent 4 belangrijke doelstellingen, waarbij behoud van toekomstperspectief voor de landbouw een belangrijke randvoorwaarde is:

- voorkomen/vertragen van bodemdaling in het Veenweidegebied
- reduceren van CO2-uitstoot
- ontwikkelen van meer natuurinclusieve landbouw met meer biodiversiteit.
- zorgen voor een toekomstbestendig, robuust watersysteem.

Onder leiding van een gebiedscommissie, met brede vertegenwoordiging vanuit de streek, wordt een gebiedsplan uitgewerkt. It Lege Midden is hier als collectief nauw bij betrokken en levert inhoudelijke inbreng en gebiedskennis bij het uitwerken van de plannen.

6.2 Pilot bodemvruchtbaarheid Aldeboarn / De Deelen

In deze pilot wordt gekeken of met bemesting, rantsoen en bodemverbeteringsproducten de bodemvruchtbaarheid (en daarmee de bodembio- en chemie, fysiologie en het bodemvochtgehalte) verbeterd kan worden.

Aan deze pilot doen acht bedrijven mee, met een proef- en schaduwperceel, zodat er vergeleken kan worden. It Lege Midden heeft Anne Jansma opdracht gegeven om als projectleider op te treden en daarbij het aansturen van de metingen, regelen van levering van bodemverbeteraars en de data-analyse op zich te nemen. Dit project wordt eind maart 2025 afgerond.

6.3 Aanvalsplan Grutto

Met een gebiedsofferte aan de provincie, het ministerie en de initiatiefnemers van het Aanvalsplan Grutto is een plan aangeboden voor het weidevogelgebied in Aldeboarn / de Deelen – Noord.

Deze offerte bevat een aanbod van de boeren in het gebied, wat ze kunnen leveren in het kader van het Aanvalsplan Grutto en wat ze daarvoor nodig hebben. In de offerte zijn onder andere de benodigde eenmalige investeringen in stalaanpassingen, langjarige doelgerichte beheercontracten en maatregelen voor een gebiedsdekkend predatiebeheer opgenomen.

6.4 GLB-pilot HAKLAM

In deze pilot is afgelopen 2 jaar proefgedraaid met het HAKLAM principe. Hierbij gaat het waterpeil Hoog Als het Kan en Laag Als het Moet.

Dit is een vorm van flexibel peilbeheer waarbij de hoogte van de grondwaterstand bepalend is voor het waterpeil. Bij een dalende grondwaterstand wordt een hoger waterpeil ingesteld en in een natte periode, als het grondwater te hoog dreigt te worden, wordt het waterpeil lager ingesteld. De beheerpakketten zijn hier ook op aangepast voor een extensievere bedrijfsvoering met hoog waterpeil. Dit project wordt eind maart 2025 afgerond.

6 Projecten

6.5 Valuta voor Veen

Kortgezegd: de CO2-reductie die door waterpeilverhoging gerealiseerd wordt, wordt door middel van de verkoop van certificaten verwaard.

De boer verhoogt het waterpeil en verkoopt CO2-credits aan bedrijven die hun uitstoot niet kunnen reduceren, vooral lokale overheden. It Lege Midden heeft meegedacht in de provinciale werkgroep.

6.6 Herstel agrarisch cultuurlandschap – Fryslân 2021-2024

Dit project richtte zich op het terugbrengen van waardevolle landschapsstructuren, het vergroten van biodiversiteit en het behouden/ terugbrengen van de identiteit van het landschap.

Voorbeelden zijn:

- herstel/versterken van historische erven
- aanleg natuurvriendelijke oevers
- aanleg bolle akkers
- kruidenrijk grasland

Dit project is uitgevoerd onder leiding van Landschapsbeheer Friesland en is eind 2024 afgerond. It Lege Midden heeft hierin de werving en de ondersteuning op zich genomen.

6.7 Kansen op Veen in 2030

In opdracht van It Lege Midden heeft Wageningen University & Research (WUR) samen met een achttal boeren een verkenning gedaan naar bedrijfssystemen, waarmee ze aansluiten bij de toekomstbeelden van rond 2030.

Er zijn drie bedrijfssystemen verkend:

1. Intensief.
2. Extensief met 30% land met beperkingen.
3. Extensief met 70% land met beperkingen.

Dit project is in 2024 afgerond.

6.8 Stichting Ganzen-collectief Fryslân

Ieder agrarisch collectief is vertegenwoordigd in de Stichting Ganzencollectief Fryslân die in 2023 is opgericht.

De stichting behartigt in Fryslân de belangen van de boeren bij gesprekken over de Fryske Guozzen Oanpak. Dit omvat zowel de aangewezen ganzenfourageergebieden als de plekken waar buiten deze gebieden ganzen mogen worden verjaagd en bejaagd.

6.9 TBO GreideBehear Fryslân

Afgelopen jaar heeft It Lege Midden het initiatief genomen om een terreinbeherende organisatie op te richten: GreideBehear Fryslân.

Met dit initiatief hoopt It Lege Midden in de toekomst een rol te kunnen spelen in het beheer van natuurgrond. Het initiatief wordt samen met de partners binnen BoerenNatuur Fryslân verder uitgewerkt.

Gebiedscoöperatie It Lege Midden in cijfers 2024

251
ANLb leden

4716 ha
Agrarisch
Natuurbeheer

Open grasland: 4172 ha in beheer waarvan:

542 ha
kruidenrijk

376 ha hoog
waterpeil

33 ha
plasdras

2490 ha
legselbeheer

172 ha
extensieve
beweiding

568 ha
uitgesteld
maaibeheer

Water:

282 ha
in beheer

Dooradering:

122 ha
in beheer

Vier doelsoorten:

grutto

kievit

scholekster

tureluur

Grutto territoriaal resultaat

BTS Grutto 2022

80%

BTS Grutto 2023

59%

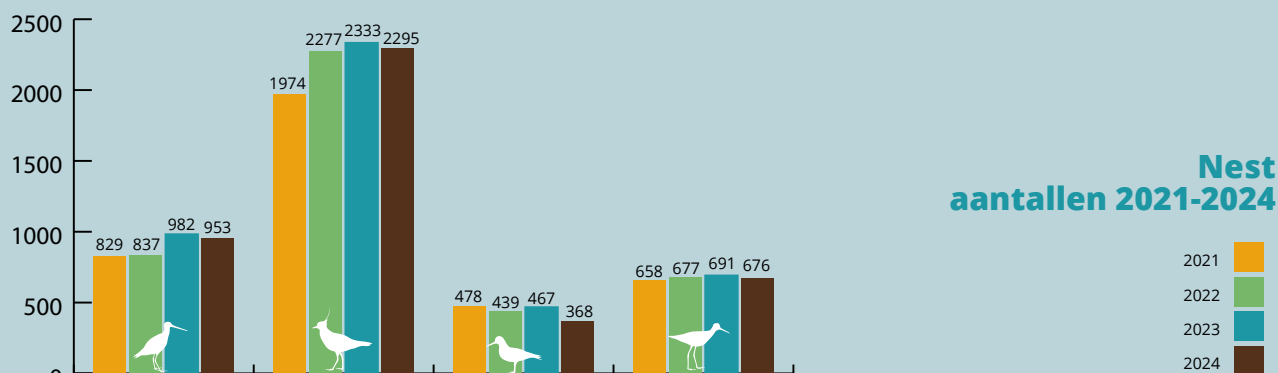
BTS Grutto 2024

47%

klimaat:

139 ha
in beheer

Predatoren in 2024:

Steenmarter:

57 gevangen

Vos:

130 geschoten m.b.v. lichtbak
en 55 met ontheffing (overdag).